31. 7. 2015

ID: 98461

Zpeněžování

Není-li zde z doby před zahájením insolvenčního řízení na majetek zástavního dlužníka jiná dohoda mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem, pak nájemné získané pronájmem věci zastavené zástavní smlouvou uzavřenou podle ustanovení § 152 a násl. obč. zák. za dobu od vzniku zástavního práva do zpeněžení zástavy nenáleží zástavnímu věřiteli a za dobu, po kterou probíhá insolvenční řízení na majetek zástavního dlužníka, není ani součástí výtěžku zpeněžení zástavy, jenž by v konkursu vedeném podle insolvenčního zákona měl být vydán zástavnímu věřiteli (zajištěnému věřiteli) postupem podle § 298 insolvenčního zákona.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 NSČR 31/2013, ze dne 30.4.2015)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v insolvenční věci dlužníka SKLÁRNY K., a. s., se sídlem v S., vedené u Městského soudu v Praze MSPH 76 INS 3732/2008, o vydání výtěžku zpeněžení zajištění, o dovolání zajištěného věřitele č. 220 Citibank Europe plc., se sídlem v D., zastoupeného JUDr. T.Z., advokátem, se sídlem v P., proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. října 2012, č. j. MSPH 76 INS 3732/2008, 3 VSPH 142/2012-B-338, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Usnesením ze dne 13. prosince 2011, č. j. MSPH 76 INS 3732/2008-B-281, vyslovil Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) [v bodě I. výroku] souhlas s tím, aby insolvenční správce dlužníka vydal věřiteli č. 220 Citibank Europe plc. jako zajištěnému věřiteli (dále též jen „zajištěný věřitel“ nebo „věřitel č. 220“) výtěžek zpeněžení označených nemovitostí v celkové výši 31.000.080,58 Kč, sestávající z:

1/ Částky 11.958.127,19 Kč ze zpeněžení nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Karlovarský kraj, katastrální pracoviště Cheb na listu vlastnictví číslo 4098 pro obec a katastrální území Cheb (dále jen „ nemovitosti č. 1“).
2/ Částky 3.391.036,59 Kč ze zpeněžení nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, katastrální pracoviště Benešov na listu vlastnictví číslo 24 pro obec a katastrální území Sázava (dále jen „ nemovitosti č. 2“).
3/ Částky 15.650.916,80 Kč ze zpeněžení nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Ústecký kraj, katastrální pracoviště Teplice na listu vlastnictví číslo 245 pro obec Hostomice, katastrální území Hostomice nad Bílinou (dále jen „nemovitosti č. 3“).

Dále insolvenční soud uložil insolvenčnímu správci:

1/ Do 15 dnů od právní moci rozhodnutí vydat výtěžek zpeněžení zajištěnému věřiteli podle seznamu přihlášek, u zjištěných nebo pravomocně určených zajištěných pohledávek (bod II. písm. a/ výroku).
2/ Zapsat do upraveného seznamu přihlášek ke každé zajištěné pohledávce zajištěného věřitele vyplacenou částku, případně zbývající částku, která bude vypořádávána při rozvrhu (bod II. písm. b/ výroku).
3/ Podat insolvenčnímu soudu do 30 dnů od právní moci usnesení písemnou zprávu o provedeném vydání výtěžku zpeněžení (bod II. písm. c/ výroku).

Insolvenční soud vyšel z toho, že:

1/ Souhlas se zpeněžením nemovitostí prodejem mimo dražbu udělil insolvenčnímu správci usnesením ze dne 20. dubna 2009, č. j. MSPH 76 INS 3732/2008-B-166, které nabylo právní moci 27. dubna 2009.
2/ Nemovitosti zajišťovaly pohledávku zajištěného věřitele číslo P223 (sestávající z 10 dílčích nároků č. P223/1 až P223/10) zjištěnou na přezkumném jednání konaném 30. března 2009.
3/ Insolvenční správce prodal nemovitosti č. 1 kupní smlouvou ze 14. ledna 2010 (dále jen „první kupní smlouva“) společnosti HD Logistic s. r. o. (dále jen „společnost H“) za částku 12,5 miliónů Kč (včetně daně z přidané hodnoty); právní účinky vkladu vlastnického práva podle kupní smlouvy nastaly 27. ledna 2010.
4/ Za dobu od uložení kupní ceny z první kupní smlouvy na termínovaném účtu k ní přirostly úroky ve výši 148.082,19 Kč.
5/ Náklady na správu a údržbu nemovitostí č. 1 (daň z nemovitostí, vodné, stočné) činily 73.403,50 Kč (0,58 %) a náklady spojené s prodejem nemovitostí č. 1 (zprostředkování prodeje, obstarání zájemce o koupi) činily 322.500 Kč (2,55 %).
6/ Základ pro výpočet odměny insolvenčnímu správci dle ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále jen „vyhláška“), činí 12.252.179,19 Kč, takže odměna insolvenčního správce činí 245.043,60 Kč a s 20% daní z přidané hodnoty ve výši 49.008,70 Kč jde celkem o 294.052 Kč.
7/ K vydání zajištěnému věřiteli tak z prodeje nemovitostí č. 1 připadá 11.958.127,19 Kč.
8/ V době od 18. srpna 2009 do dne prodeje nemovitostí č. 1 bylo na nájemném za jejich užívání vybráno 370.322,90 Kč.
9/ Insolvenční správce prodal nemovitosti č. 2 kupními smlouvami z 3. června 2010 a 9. prosince 2010 (dále jen „druhá kupní smlouva“ a „třetí kupní smlouva“) Martinu Strakovi za částku 3.560.000 Kč (včetně daně z přidané hodnoty); právní účinky vkladu vlastnického práva podle kupních smluv nastaly 9. června 2010 a 5. ledna 2011.
10/ Za dobu od uložení kupní ceny z druhé a třetí kupní smlouvy na termínovaném účtu k ní přirostly úroky ve výši 43.217,21 Kč.
11/ Náklady na správu a údržbu nemovitostí č. 2 (odběr plynu a elektrické energie) činily 28.127,27 Kč (0,78 %) a náklady spojené s prodejem nemovitostí č. 2 (zprostředkování prodeje, obstarání zájemce o koupi) činily 100.667,35 Kč (2,79%).
12/ Základ pro výpočet odměny insolvenčnímu správci dle ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky činí 3.474.422,99 Kč, takže odměna insolvenčního správce činí 69.488 Kč a s 20% daní z přidané hodnoty ve výši 13.897 Kč jde celkem o 83.386 Kč.
13/ K vydání zajištěnému věřiteli tak z prodeje nemovitostí č. 2 připadá 3.391.036,59 Kč.
14/ Insolvenční správce prodal nemovitosti č. 3 kupní smlouvou z 24. března 2010 (dále jen „čtvrtá kupní smlouva“) společnosti Speciální stavby Most spol. s r. o. za částku 17 miliónů Kč; právní účinky vkladu vlastnického práva podle kupní smlouvy nastaly 31. března 2010.
15/ Za dobu od uložení kupní ceny z čtvrté kupní smlouvy na termínovaném účtu k ní přirostly úroky ve výši 247.085,82 Kč.
16/ Náklady na správu a údržbu nemovitostí č. 3 činily 689.883,40 Kč (3,99 %) a náklady spojené s prodejem nemovitostí č. 3 (zprostředkování prodeje, obstarání zájemce o koupi) činily 521.427 Kč (3,02 %).
17/ Základ pro výpočet odměny insolvenčnímu správci dle ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky činí 16.035.775,40 Kč, takže odměna insolvenčního správce činí 320.715,50 Kč a s 20% daní z přidané hodnoty ve výši 64.143,10 Kč jde celkem o 384.858,60 Kč.
18/ K vydání zajištěnému věřiteli tak z prodeje nemovitostí č. 3 připadá 15.650.916,80 Kč.

Na tomto základě insolvenční soud - vycházeje z ustanovení § 171 odst. 2, § 206 odst. 2, § 298 odst. 1 až 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a z ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky - uzavřel:

1/ Pohledávky věřitele č. 220 byly na přezkumném jednání zjištěny jako zajištěné; ve všech „lichých nárocích“ jako zajištěné podle zástavní smlouvy ze dne 20. června 2001 (dále jen „zástavní smlouva“) též nemovitostmi č. 1 až 3.
2/ Při zpeněžování nemovitostí č. 1 až 3 se insolvenční správce řídil pokyny zajištěného věřitele (který byl současně členem věřitelského orgánu).
3/ Insolvenční správce podal řádný návrh dle ustanovení § 298 insolvenčního zákona, obsahující správný výpočet odměny podle vyhlášky, přičemž nepochybil, jestliže ke kupní ceně připočetl i úroky plynoucí z jejího uložení na termínovaném účtu.
4/ Výtěžek na nájemném za dobu od 17. srpna 2009 do prodeje nemovitostí č. 1 ve výši 370.322,90 Kč nenáleží zajištěnému věřiteli; jde o příjem majetkové podstaty. Podle ustáleného judikatorního závěru (totiž) existence zástavního práva zásadně nebrání vlastníku zástavy (zástavnímu dlužníku) nakládat se zástavou. Nestanoví-li zákon něco jiného, může zástavní dlužník zástavu zcizit, znovu ji zastavit, zřídit k ní věcné břemeno, dát ji do nájmu nebo do jiného užívání apod.; viz „NSČR 21 Cdo 296/2003“ [správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 296/2003, uveřejněný pod číslem 64/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 64/2004“), který je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu].
5/ Z ustanovení § 206 odst. 2 insolvenčního zákona plyne, že součástí oprávnění insolvenčního správce je i právo nakládat s věcí sepsanou v majetkové podstatě a požívat její plody a užitky. Po dobu, po kterou byla věc oprávněně zapsána v majetkové podstatě, tak má insolvenční správce právo i na tzv. fructus civiles (v daném případě na nájemné) ve prospěch majetkové podstaty; srov. např. „NSČR 29 Cdo 2086/2001“ [správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2002, sp. zn. 29 Cdo 2086/2000, uveřejněný pod číslem 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 27/2003“)], „NSČR 29 Cdo 4662/2008“ (správně jde o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2010, sp. zn. 20 Cdo 4662/2008), nebo „NSČR 29 Cdo 5083/2008“ (správně jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2009, sp. zn. 29 Cdo 5083/2008, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2010, pod číslem 33) anebo dílo Kotoučová, J. a kolektiv. Komentář k insolvenčnímu zákonu, C. H. Beck 2010, I. vydání, str. 720. Proto nájemné netvoří součást výtěžku zpeněžení vypláceného zajištěnému věřiteli.
6/ Nad rámec uvedeného insolvenční soud dodává, že v rámci správy majetkové hodnoty (v daném případě nemovitosti), která slouží k zajištění pohledávky, je insolvenční správce povinen dbát, aby takový majetek byl využíván a rozmnožován (§ 230 odst. 1 písm. b/ a c/ insolvenčního zákona) a je vázán i pokyny zajištěného věřitele (§ 230 odst. 2 insolvenčního zákona); v takovém případě nese zajištěný věřitel ze svého náklady spojené s realizací svého pokynu (§ 230 odst. 3 insolvenčního zákona). Insolvenční správce však potvrdil, že se nijak nepodílel na správě předmětného majetku (výdaje s touto správou spojené byly hrazeny výlučně z majetkové podstaty), takže ani z tohoto důvodu nemohl vzniknout zajištěnému věřiteli nárok na vyplacení výtěžku na nájemném.

K odvolání zajištěného věřitele Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným usnesením potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

Odvolací soud po přezkoumání napadeného rozhodnutí dovodil, že odvolání není opodstatněné, a to na základě následujících závěrů.

1/ Odvolací soud se v poměrech předchozí právní úpravy podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), vyjádřil k otázce nároku odděleného věřitele na vydání nájemného coby užitku zástavy v usnesení ze dne 14. května 2008, sp. zn. 1 Ko 100/2008. Tam dovodil, že v souladu s uhrazovací funkcí zástavního práva vyplývající z § 152 a § 165 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), má podle § 28 odst. 1 ZKV věřitel pohledávky zajištěné zástavním právem (oddělený věřitel) v konkursu právo na její uspokojení (v rozsahu a pořadí stanoveném v § 28 odst. 2 až 4 ZKV) jen z výtěžku dosaženého zpeněžením zástavy, jemuž

zástava podléhá spolu se svým příslušenstvím, přírůstky a neoddělenými plody (§ 153 odst. 2 obč. zák.), nikoli též z užitků ze zástavy (např. nájemného z pronájmu zastavené věci) získaných do podstaty v průběhu konkursu.
2/ Třebaže jde o právní závěry v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání, východiska pro posouzení nastolené otázky zůstávají obdobná i se zřetelem k právní úpravě v insolvenčním zákonu. Odvolací soud vyšel v citovaném rozhodnutí z toho, že nárok věřitele podle § 28 odst. 1 ZKV je koncipován v souladu s úpravou uhrazovací funkce zástavního práva vyplývající z § 152 a § 165 odst. 1 obč. zák., jejíž podstatou je právo zástavního věřitele, jehož pohledávka zajištěná zástavním právem nebyla včas splněna, na uspokojení této pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy. Jen z tohoto zpeněžení, jemuž zástava spolu se svým příslušenstvím, přírůstky a neoddělenými plody podléhá (srov. § 153 odst. 2 obč. zák.), může být uspokojena nesplněná pohledávka zástavního věřitele. K realizaci tohoto práva se zástavní věřitel může domáhat zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě či jejího soudního prodeje (§ 165a obč. zák.), a byl-li na majetek dlužníka zajištěné pohledávky či zástavního dlužníka odlišného od osobního dlužníka prohlášen konkurs, v jehož rámci bude zástava zpeněžena, odpovídá právu zástavního věřitele ze zajištění opět toliko nárok na vydání výtěžku dosaženého tímto zpeněžením, jejž vymezuje ustanovení § 28 ZKV.
3/ Insolvenční zákon dává v ustanovení § 298 odst. 1 zajištěným věřitelům právo na uspokojení jejich pohledávky z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna. Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením a po odečtení částky připadající na odměnu insolvenčního správce vydá insolvenční správce se souhlasem insolvenčního soudu zajištěnému věřiteli.
4/ Východiskem úpravy uhrazovací funkce zástavního práva v insolvenčním zákonu je ustanovení § 165 odst. 1 obč. zák., podle kterého, není-li pohledávka zajištěná zástavním právem splněna včas, má zástavní věřitel právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy (totéž právo má zástavní věřitel, jestliže pohledávka byla po své splatnosti splněna jen částečně nebo nebylo-li splněno příslušenství pohledávky). Zástavní právo se nevztahuje jen na samotnou věc, právo, pohledávku nebo jinou majetkovou hodnotu, jež byla dána do zástavy, ale ve smyslu ustanovení § 153 odst. 2 obč. zák. též na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy.
5/ Právo užívat zástavu, přisvojovat si její přírůstky, plody a užitky ovšem náleží (zůstává) zástavci. Zástavní věřitel je ve smyslu ustanovení § 162 odst. 2 obč. zák. oprávněn vykonávat tato práva jen se souhlasem zástavce. Nájemné je výnosem, čili užitkem, ze zástavy. Odtud plyne, že zástavnímu věřiteli náleží právo přisvojovat si nájemné jako užitek ze zástavy (pronajaté věci) jen tehdy, jestliže se tak dohodl se zástavcem v zástavní smlouvě, popřípadě jestliže s tím zástavce jinak vyslovil předepsaným způsobem souhlas.
6/ Nájemné, jako právo na plnění, jež vzniká pronajímateli - věřiteli závazkového právního vztahu, je pohledávkou (srov. § 488 obč. zák.), a tedy ve smyslu ustanovení § 153 odst. 1 obč. zák. též způsobilou zástavou. Jestliže budoucí pohledávky nájemného poskytne pronajímatel jako zástavu (čemuž podle poznatků odvolacího soudu dává praxe přednost před dohodou podle § 162 odst. 2 obč. zák.), je z povahy věci vyloučeno, aby zajištěnému věřiteli náleželo (platně vzniklo) právo brát nájemné jako užitek ze zástavy - pronajaté věci.
7/ Při analýze hmotněprávního postavení zástavního věřitele a při posuzování, zda mu náleží právo, aby zajištěná pohledávka byla uspokojena též z užitků pronajaté nemovitosti (zástavy), je proto třeba vždy náležitě rozlišovat všechny tři naznačené situace (tedy včetně té, kdy zástavce zástavnímu věřiteli ani nezřídil právo brát užitky ze zástavy, ani jemu či jinému nezastavil pohledávky nájemného).
8/ Insolvenční zákon nedává zajištěnému věřiteli, jehož pohledávka byla zajištěna zástavním právem k majetku, který náleží do majetkové podstaty, více práv, než si platně a účinně (se zřetelem k právnímu režimu odporovatelnosti podle insolvenčního zákona) zřídil před zahájením insolvenčního řízení. Ve sledovaných souvislostech to především znamená, že o právu zajištěného věřitele na užitek ze zpeněžené zástavy, jíž byla pronajatá nemovitost, v podobě nájemného, lze uvažovat jedině za předpokladu, že mu toto své oprávnění zástavce (zde dlužník) „odevzdal“, anebo mu zastavil budoucí

pohledávky nájemného z pronajaté zastavené nemovitosti.
9/ (Zajištěný) věřitel ani netvrdil, a proto ani neprokazoval, že mu před zahájením insolvenčního řízení byly pohledávky nájemného zastaveny, či že mu zástavce udělil souhlas k braní těchto užitků ze zástavy. Jestliže tedy insolvenční soud založil své rozhodnutí na právním závěru, že věřiteli nesvědčí žádný právní důvod pro vyplacení nájemného jako „výtěžku“ nájmu zástavy, pak je jeho rozhodnutí věcně správné.
10/ Jakkoliv uvedený závěr v dané věci plně postačuje pro právní posouzení nároku zajištěného věřitele na výtěžek ze zpeněžené zástavy, odvolací soud dodává, že tomu věřiteli, který ve smyslu ustanovení § 162 odst. 2 obč. zák. získal v době před zahájením insolvenčního řízení zástavcův souhlas s braním užitků ze zástavy, by právo na nájemné, jako výnos zpeněžení zástavy v konkursu, náleželo zásadně jen za dobu do prohlášení konkursu. Zásadně proto, že jedním z důležitých účinků prohlášení konkursu je přechod oprávnění nakládat s majetkovou podstatou na insolvenčního správce (§ 246 odst. 1 insolvenčního zákona). Jde o účinek, který nastává ze zákona okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku. Tímto zákonným účinkem se též eliminují účinky zástavcova souhlasu k tomu, aby si zástavní věřitel přisvojoval užitky zástavy. Je tomu tak právě proto, že prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce s přechodem práva nakládat s majetkovou podstatou (právo ji užívat) též práva k tomu připnutá, jež jinak náležejí vlastníku zástavy, tedy i právo brát užitky ze zástavy. Nájemné ze zástavy, jako takový užitek, je příjmem majetkové podstaty a posléze jedním ze zdrojů výtěžku zpeněžení majetkové podstaty, s nímž insolvenční správce naloží podle pravidel vyjádřených v ustanovení § 296 a násl. insolvenčního zákona.

Proti usnesení odvolacího soudu podal zajištěný věřitel dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 238a odst. 1 písm. b/ (správně písm. a/) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/, odst. 3 o. s. ř., namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatel řešení otázky, zda nájemné získané v rámci insolvenčního řízení z pronájmu zastavených nemovitostí náleží zajištěnému věřiteli. Potud poukazuje na rozpornou praxi odvolacích soudů, konkrétně na odchylný závěr obsažený v usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. července 2012, „č. j. 2 VSOL 327/2012-B-72“ (správně jde o č. j. KSBR 31 INS 3579/2010, 2 VSOL 327/2012-B-72), s tím, že toto usnesení odkazuje především na (shora již zmíněný) rozsudek Nejvyššího soudu 29 Cdo 5083/2008.

V mezích uplatněného dovolacího důvodu vytýká dovolatel odvolacímu soudu, že argument, podle kterého důležitým účinkem prohlášení konkursu je přechod oprávnění nakládat s majetkovou podstatou na insolvenčního správce (§ 246 odst. 1 insolvenčního zákona), neřeší otázku, komu náleží výtěžek zpeněžení majetku v majetkové podstatě a civilní plody takového majetku.

Dovolatel uvádí, že (jak připouští i insolvenční soud) příjmy z pronájmu nemovitostí jsou plodem či přírůstkem ve smyslu § 153 odst. 2 obč. zák., z čehož vyplývá, že je-li předmětem zástavy nemovitost, která generuje přírůstky či plody v podobě příjmů z nájemného, vztahuje se zástavní právo i na tyto příjmy. Příkladem příslušenství věci náležejícího zajištěnému věřiteli jsou např. úroky přirostlé k výtěžku zpeněžení od doby zpeněžení majetku sloužícího k zajištění pohledávky; ty insolvenční soud dovolateli přiznal v souladu s názorem formulovaným v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2007, sp. zn. 29 Odo 1696/2005 [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 88/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 88/2008“)] a odvolací soud tento postup nerozporoval.

Náleží-li dovolateli úroky přirostlé k výtěžku poté, co byl zpeněžen majetek sloužící k zajištění, tím spíše mu náleží přírůstek či plody majetku přirostlé v době, kdy majetek ještě nebyl zpeněžen

(prodán).

Smyslem právní úpravy obsažené v insolvenčním zákoně je totiž právě zakotvení přednostního uspokojení zajištěných věřitelů před věřiteli nezajištěnými. Děje se tak uspokojením ze zástavy a z plodů a příslušenství plynoucích ze zástavy (srov. R 88/2008). Obecná úprava věcných práv zde musí ustoupit před speciální úpravou obsaženou v insolvenčním zákoně; neexistence dohody zástavního dlužníka se zástavcem ohledně přisvojování užitků zástavy zástavním věřitelem (§ 162 odst. 2 obč. zák.) tak není relevantní pro danou věc.

Napadené usnesení odporuje smyslu a účelu právní úpravy insolvenčního zákona (pokračuje dovolatel). Závěr v něm obsažený je i v rámci předchozí právní úpravy přinejmenším nejednoznačný. K tomu dovolatel poukazuje na to, že podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5083/2008 (odvolacím soudem dokonce citovaného) platí, že nebyla-li úkonem osoby uvedené v § 27 odst. 5 ZKV (v jehož důsledku došlo k vyloučení oprávněně sepsané věci ze soupisu majetku konkursní podstaty) zajištěná pohledávka plně uspokojena, trvá do výše neuspokojené části zajištěné pohledávky nárok správce konkursní podstaty na plody a užitky zastavené věci za dobu od jejího soupisu do konkursní podstaty do složení ceny zastavené věci do konkursní podstaty. Tamtéž Nejvyšší soud dodal, že s veškerým plněním ze zajištění (tedy i se sporným nájemným) musí být v konkursu naloženo stejně jako s výtěžkem zpeněžení zajištěného majetku.

Byly-li názory na tento problém nejednoznačné za úpravy obsažené v zákoně o konkursu a vyrovnání, ve světle nové úpravy obsažené v insolvenčním zákoně je názor zastávaný odvolacím soudem neudržitelný, dodává dovolatel. Argumentem pro vydání finančních prostředků z pronájmu majetku zajišťujícího pohledávku věřitele právě zajištěnému věřiteli je totiž také skutečnost, že insolvenční zákon oproti zákonu o konkursu a vyrovnání výrazně posílil práva zajištěných věřitelů na maximální uspokojení jejich pohledávky ze zpeněžení majetku sloužícího k zajištění. Výklad, podle nějž by civilní plody zajištěného majetku nenáležely zajištěnému věřiteli, ale měly by být rozděleny poměrně mezi nezajištěné věřitele, odporuje účelu a smyslu této nové právní úpravy.

Kromě vydání celého výtěžku zpeněžení zajištěného majetku se posílení práv zajištěného věřitele promítlo v možnosti ukládat insolvenčnímu správci pokyny směřující k řádné správě majetku sloužícího k zajištění (§ 230 odst. 2 insolvenčního zákona) a ke zpeněžení tohoto majetku (§ 293 insolvenčního zákona). Tomu na druhou stranu odpovídá povinnost zajištěného věřitele nést finanční náklady spojené se správou a zpeněžením tohoto majetku (§ 230 odst. 3, § 298 odst. 3 insolvenčního zákona).

Odvolací soud zcela pomíjí, že dovolatel se podílel na úhradě nákladů správy i zpeněžení zastavených nemovitostí v rámci limitů daných ustanovením § 298 odst. 3 insolvenčního zákona (jak ostatně vyplývá i z usnesení insolvenčního soudu). Tyto náklady byly odečteny od výtěžku (zpeněžení) určeného k vyplacení dovolateli (šly pouze na jeho vrub, nikoli na vrub ostatních, nezajištěných, věřitelů). Konstrukce, ve které dovolatel, jehož pohledávky nebyly zcela uspokojeny, hradí náklady správy i zpeněžení zastavených nemovitostí a benefit plynoucí ze zastavených nemovitostí, včetně nájemného, je přednostně vyplácen věřitelům nezajištěným, zjevně odporuje smyslu a účelu nové právní úpravy posilující postavení zajištěného věřitele; proto je neudržitelná.

Kromě toho neexistuje ani ekonomický důvod, proč by příjmy z nájmu zastavených nemovitostí měly být součástí výtěžku určeného pro nezajištěné věřitele. Tento názor zastává i jediná „doktrinální“ práce k danému tématu uvedená dovolatelem v odvolání (Pachl, L.: „Příjem z pronájmu nemovitostí sloužících k zajištění pohledávky“, Konkursní noviny číslo 10, ročník 2011), s níž se odvolací soud nevypořádal.

Dovolatel je proto přesvědčen, že odvolací soud neposoudil právní otázku, komu náleží nájemné

inkasované insolvenčním správcem za dobu trvání konkursu, správně. Míní, že názor odvolacího soudu odporuje právnímu názoru vyjádřenému dříve ve výše citovaných rozhodnutích Nejvyššího soudu a je mimoběžný s odvolací argumentací dovolatele. Nelze akceptovat (uzavírá dovolatel), aby na výnosech určených dovolateli jako „černí pasažéři“ participovali věřitelé nezajištění, kteří nenesou žádné náklady. To by koneckonců odporovalo i základní zásadám insolvenčního řízení.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. prosince 2012) se podává z bodu 7., článku II, zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. října 2012, tj. naposledy ve znění zákona č. 167/2012 Sb.

Nejvyšší soud shledává dovolání v dané věci přípustným podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a/ o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., když zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje řešení otázky dovoláním předestřené, dovolacím soudem v insolvenčních souvislostech dosud nezodpovězené. Přitom Nejvyšší soud nemá pochyb o tom, že usnesení insolvenčního soudu o vydání výtěžku zpeněžení zajištěnému věřiteli je rozhodnutím ve věci samé, když jeho prostřednictvím definitivně opouští majetkovou podstatu dlužníka část výtěžku zpeněžení majetkové podstaty (je takto „rozvržena“ zajištěnému věřiteli).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle ustanovení § 298 insolvenčního zákona zajištění věřitelé mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna (odstavec 1). Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením a po odečtení částky připadající na odměnu insolvenčního správce vydá insolvenční správce se souhlasem insolvenčního soudu zajištěnému věřiteli (odstavec 2). Náklady spojené se zpeněžením lze odečíst nejvýše v rozsahu 5 % výtěžku zpeněžení; náklady spojené se správou nejvýše v rozsahu 4 % výtěžku zpeněžení. Se souhlasem zajištěného věřitele lze odečíst náklady i ve větším rozsahu (odstavec 3). Zajištěnému věřiteli, který dosud nesplnil povinnost podle § 157 odst. 1, se vydá výtěžek zpeněžení po odečtení částky připadající na splnění této povinnosti (odstavec 4). Pro zpeněžení podle § 293 se odstavec 2 použije jen tehdy, jestliže zajištěný věřitel dosud nesplnil povinnost podle § 230 odst. 3 (odstavec 5).

Dle ustanovení § 153 obč. zák. zástavou může být věc movitá nebo nemovitá, podnik nebo jiná věc hromadná, soubor věcí, pohledávka nebo jiné majetkové právo, pokud to jeho povaha připouští, byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví podle zvláštního zákona, obchodní podíl, cenný papír nebo předmět průmyslového vlastnictví (odstavec 1). Zástavní právo se vztahuje i na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy (odstavec 2).

Ustanovení § 162 obč. zák. pak určuje, že zástavní věřitel, jemuž byla zástava odevzdána, je oprávněn ji držet po celou dobu trvání zástavního práva. Je povinen starat se o ni s péčí řádného hospodáře, zejména ji opatrovat a chránit před poškozením, ztrátou a zničením. Vzniknou-li zástavnímu věřiteli plněním této povinnosti účelně vynaložené náklady, má proti zástavnímu dlužníku právo na jejich náhradu (odstavec 1). Užívat zástavu a přisvojovat si její přírůstky, plody a užitky může zástavní věřitel jen se souhlasem zástavce (odstavec 2).

Z ustanovení § 165 odst. 1 obč. zák. se dále podává, že není-li pohledávka zajištěná zástavním právem splněna včas, má zástavní věřitel právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy. Totéž právo má zástavní věřitel, jestliže pohledávka byla po své splatnosti splněna jen částečně nebo nebylo-li splněno příslušenství pohledávky.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského zákoníku již v době uzavření zástavní smlouvy a do 1. ledna 2014 (kdy byl občanský zákoník nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem) nedoznala změn.

Podle ustanovení § 27 odst. 5 ZKV (ve znění účinném do 31. prosince 2007) osoby, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky (§ 28) vůči úpadci, správce vyzve, aby do 30 dnů vyplatily ve prospěch konkursní podstaty zajištěné pohledávky nebo aby ve stejné lhůtě složily cenu věci, práva nebo pohledávky, jimiž je pohledávka zajištěna. Nevyplatí-li uvedené osoby zajištěnou pohledávku nebo nesloží-li cenu věci, práva nebo pohledávky, zapíše správce věc, právo nebo pohledávku do soupisu podstaty (§ 18). Věci, které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů, lze zpeněžit ve veřejné dražbě. Ustanovení tohoto odstavce neplatí, jde-li o ručitele včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení (např. směnečné rukojemství, záruky poskytnuté věřitelem na zajištění celního dluhu).

V rozsudku ze dne 27. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 820/2001, uveřejněném pod číslem 76/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud ozřejmil (pro poměry upravené zákonem o konkursu a vyrovnání), že při úvaze o obsahu zástavních práv v konkursu postupuje metodou, podle které pro přesné vymezení obsahu práv a povinností dotčených prohlášením konkursu na majetek některého ze subjektů z těchto vztahů oprávněných nebo povinných, je určující především zjištění, jaká práva či povinnosti by těmto osobám příslušela, kdyby konkursu nebylo. Stejná metoda je uplatnitelná rovněž při úvaze o obsahu zástavních práv v insolvenčním řízení (respektive v konkursu vedeném podle insolvenčního zákona).

Odvolací soud přiléhavě vystihl, že v mimoinsolvenčních poměrech o zástavním právu podléhajícím režimu občanského zákoníku platí, že užívat zástavu a přisvojovat si její přírůstky, plody a užitky (tedy i nájemné vzešlé z pronájmu nemovitosti - zástavy) může zástavní věřitel jen se souhlasem zástavního dlužníka (majitele zástavy) [§ 162 odst. 2 obč. zák.]. Jinak řečeno, zástavní právo se podle úpravy obsažené v občanském zákoníku vztahuje (jen) na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy v době vzniku zástavního práva (srov. v literatuře např. Švestka, J. - Spáčil, J. - Škárová, M. - Hulmák, M. a kol: Občanský zákoník I. Komentář. 1. vydání, Praha, C. H. Beck 2008, str. 958); není-li zde dohody dle § 162 odst. 2 obč. zák., náleží pro dobu po vzniku zástavního práva právo užívat zástavu a přisvojovat si její přírůstky, plody a užitky nadále zástavnímu dlužníku. A ještě jinak řečeno, není-li zde jiné dohody mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem, pak nájemné získané pronájmem zastavené věci v době od vzniku zástavního práva do zpeněžení zástavy náleží podle obecné úpravy zástavního práva v občanském zákoníku nadále zástavnímu dlužníku.

Toto obecné východisko nezpochybňuje ani dovolání. Zbývá určit, zda na těchto obecně platných poměrech něco mění skutečnost, že na majetek zástavního dlužníka je vedeno insolvenční řízení (že zástavní dlužník je v konkursu podle insolvenčního zákona).

S dovolatelem lze souhlasit v tom, že pro poměry založené zákonem o konkursu a vyrovnání Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi dovodil (v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 5083/2008), že:

1/ Nebyla-li úkonem osoby uvedené v § 27 odst. 5 ZKV (v jehož důsledku došlo k vyloučení oprávněně sepsané věci ze soupisu majetku konkursní podstaty) zajištěná pohledávka plně uspokojena, trvá do výše neuspokojené části zajištěné pohledávky nárok správce konkursní podstaty na plody a užitky zastavené věci za dobu od jejího soupisu do konkursní podstaty do složení ceny zastavené věci do konkursní podstaty; to, že po složení ceny zástavy byla zastavená věc vyloučena ze soupisu majetku konkursní podstaty, nemá vliv na existenci tohoto nároku.
2/ S veškerým plněním ze zajištění (tedy i se sporným nájemným) musí být v konkursu naloženo stejně jako s výtěžkem zpeněžení, tj. 70 % z něj bude vyplaceno oddělenému věřiteli a zbývajících 30 % bude rozvrženo mezi ostatní konkursní věřitele (§ 28 ZKV).

Již tam ovšem Nejvyšší soud dodal, že řečené je dáno povahou konfliktu mezi obecnými účinky zástavního práva a jeho specifickou realizací v konkursu vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání. V daném kontextu je zjevné, že onou specifickou realizací zástavního práva v konkursu vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání byl postup podle § 27 odst. 5 ZKV, jenž (oproti mimokonkursním poměrům) vedl k tomu, že zástavní dlužník, který v určené lhůtě nevyplatil do konkursní podstaty zajištěnou pohledávku nebo nesložil do konkursní podstaty cenu zástavy, přišel po soupisu zástavy do konkursní podstaty pro dobu trvání účinků konkursu o právo se zástavou nakládat (a byl nucen se podrobit i jejímu zpeněžení).

V poměrech založených insolvenčním zákonem se však úprava obdobná té, jež se dříve nacházela v § 27 odst. 5 ZKV, v insolvenčním zákonu nenachází, což plyne i z dikce § 183 odst. 1 insolvenčního zákona, podle kterého přihláškou pohledávky, kterou zajišťují věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty třetích osob, není dotčeno právo věřitele domáhat se uspokojení pohledávky z tohoto zajištění (srov. k tomu i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2012, sp. zn. 29 Cdo 3963/2011, uveřejněného pod číslem 70/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Insolvenční zákon pak ani na jiných místech neobsahuje úpravu, jež by dovolovala uzavřít, že zástavní věřitel, jenž podle obecné úpravy zástavního práva neměl se zástavním dlužníkem ujednáno přisvojování si přírůstků, plodů a užitků zástavy, takové právo získává jen proto, že byl zjištěn úpadek zástavního dlužníka a rozhodnuto o způsobu jeho řešení.

Základní zásady insolvenčního řízení příkladmo vyjmenované v § 5 insolvenčního zákona, na něž je odkazováno v závěru dovolání, přitom mají opačný (než dovoláním dovozovaný) účinek; z dikce § 5 písm. c/ insolvenčního zákona (jež určuje, že nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce) se podává, že základní (principiální) ochrana je tímto způsobem poskytována právům věřitelů nabytým v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení. Rozhodně nejde o základ argumentace na podporu názoru, že zástavní věřitel, jenž neměl právo přisvojovat si nájemné vzešlé z pronájmu zastavené věci před zahájením insolvenčního řízení, toto právo získává jen proto, že je vedeno insolvenční řízení na majetek zástavního dlužníka.

Z ustanovení § 171 insolvenčního zákona se naopak podává, že zajištěným věřitelům se po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku poskytuje jiná protihodnota za to, že nemohou okamžitě realizovat právo na uspokojení ze zajištění, konkrétně možnost úročení jejich pohledávek (coby zásadní výjimka z pravidla zakotveného v § 170 insolvenčního zákona); srov. k tomu i důvodovou zprávu k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, jejž projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002 - 2006 jako tisk č. 1120 (zvláštní část důvodové zprávy k § 165 až 172 osnovy).

Nejvyšší soud tudíž na tomto základě uzavírá, že není-li zde z doby před zahájením insolvenčního

řízení na majetek zástavního dlužníka jiná dohoda mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem, pak nájemné získané pronájmem věci zastavené zástavní smlouvou uzavřenou podle ustanovení § 152 a násl. obč. zák. za dobu od vzniku zástavního práva do zpeněžení zástavy nenáleží zástavnímu věřiteli a za dobu, po kterou probíhá insolvenční řízení na majetek zástavního dlužníka, není ani součástí výtěžku zpeněžení zástavy, jenž by v konkursu vedeném podle insolvenčního zákona měl být vydán zástavnímu věřiteli (zajištěnému věřiteli) postupem podle § 298 insolvenčního zákona.

Jakkoli lze tedy odvolacímu soudu vytknout jistou míru nepřesnosti v tom, že závěry užité pro poměry insolvenčního zákona pokládal bez dalšího za platné i v poměrech dříve ustavených podle zákona o konkursu a vyrovnání, je jeho úsudek, že podle insolvenčního zákona nemá zajištěný věřitel (dovolatel) právo na vydání nájemného z pronájmu nemovitostí č. 1 za dobu od 18. srpna 2009 do jejich zpeněžení (ve výši 370.322,90 Kč) správný.

Článek, na který dovolatel odkazoval, neobsahuje jiné (podstatné) argumenty než ty, jež obsahovalo dovolání a závěry v něm formulované shledává Nejvyšší soud nepřiléhavými z příčin popsaných výše.

Vzhledem k tomu, že napadené rozhodnutí obstojí již na základě shora uvedené argumentace, shledává Nejvyšší soud nadbytečným vyslovovat se v daných souvislostech k názoru, jenž v poloze obiter dicta formuloval odvolací soud k účinkům § 246 insolvenčního zákona.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243b odst. 2 část věty před středníkem o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti